

**UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI
ȘCOALA DOCTORALĂ FILOLOGIE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 821.135.1(478).09(043.2)

MELNIC SVETLANA

**RETORICA FICȚIUNII ȘI A AUTENTICITĂȚII ÎN
MEMORIALISTICA DETENȚIEI (ALEXEI MARINAT)**

Specialitatea: 622.01. Literatură română

Rezumatul tezei de doctor în filologie

BĂLȚI, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale *Filologie*, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți (USARB).

Conducător științific:

VRABIE Diana, doctor în filologie, conferențiar universitar

Componența comisiei de doctorat:

1. **Nicolae LEAHU**, dr., conf. univ., 622.01 – *președintele Comisiei Științifice*, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți;
2. **Antonio-Mihail PATRAȘ**, dr., profesor – *referent*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România;
3. **Iulian BOLDEA**, dr., profesor – *referent*, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș, România;
4. **Aliona GRATI**, dr. hab., conf. univ., 622.03 – *referent*, Universitatea de Stat din Moldova;
5. **Diana VRABIE**, dr., conf. univ., 622.01 – *conducător de doctorat*, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Susținerea publică va avea loc la data de **03 decembrie 2021, ora 12:00**, în Ședința Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale *Filologie*, a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, în Sala Senatului, Corp 1, str. Al. Pușkin 38, Bălți, Republica Moldova.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Științifică „Andrei Lupan”, Biblioteca Științifică USARB, pe pagina web a ANACEC: <http://www.cnaa.md/> și pe pagina web a USARB: <http://usarb.md/>

Rezumatul a fost expediat la data de **22 octombrie 2021**

Conducător științific:

VRABIE Diana, dr., conf. univ.

Autor:

MELNIC Svetlana

© MELNIC Svetlana, 2021

CUPRINS

CUVINTE-CHEIE	4
SCOPUL ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII.....	4
METODOLOGIA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE	7
SINTEZA CAPITOLELOR	8
1. RETORICA FICȚIUNII ȘI CONVENȚIA AUTENTICITĂȚII.....	8
1.1 Utopia realității și realitatea ficțiunii.....	8
1.1.1 Autobiografia: baza de date a ficțiunii	8
1.1.2 Ficțiunea memoriei, memoria ficțiunii	9
1.2 Autenticitatea între desubiectivizarea realității și iluzia trăitului.....	9
1.2.1 Autenticitatea: de la accepția etică la cea literară.....	9
1.2.2 Convenția etică la cea literară.....	9
2. UNIVERSUL DETENȚIEI LUI ALEXEI MARINAT: ÎNTRE FICȚIUNE ȘI AUTENTICITATE.....	9
2.1 Autobiografia: literatura faptului trăit.....	10
2.1.1 Biografia detenției lui Alexei Marinat.....	10
2.1.2 Alexei Marinat: interviul ca probă a autenticității.....	10
2.2 Anatomia narațiunii memorialistice: Alexei Marinat și retorica ficțiunii.....	11
2.3 Proiecții ale spațiului concentraționar: <i>cronotopul</i> închisorii.....	13
3. MEMORIALISTICA LUI ALEXEI MARINAT CA DOCUMENT ISTORIC ȘI OBIECT ESTETIC	14
3.1 Trasee identitare în literatura carcerală a lui Alexei Marinat.....	15
3.2 Jurnalul reclusiunii „Eu și lumea” – funcția cathartică a mărturisirii.....	16
3.3 Recuperarea <i>sinelui</i> în volumul de memorii „Călătorii în jurul omului”.....	18
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	20
BIBLIOGRAFIE	23
LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI.....	25
ADNOTARE	28
FOAIA PRIVIND DATELE DE TIPAR.....	34

CUVINTE-CHEIE

Ficțiune, autenticitate, literaritate, literatură autobiografică, diaristică, memorialistică, memorie, confesiune, experiență, biografism, detenție, exil, Gulag, timp carceral, spațiu al detenției, concentraționar, identitate narativă, autor, narator, personaj, lector, pact autobiografic, Alexei Marinat, martor, sine, comunism, represiune.

SCOPUL ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII

Actualitatea temei de cercetare. Tema proiectului de cercetare *Retorica ficțiunii și a autenticității în memorialistica detenției (Alexei Marinat)* este una necesară pentru procesul de recuperare și reevaluare a literaturii detenției din Republica Moldova. Așteptările legate de publicarea literaturii memorialistice de sertar, de *samizdat*, în măsură să readucă în actualitate evenimentele istorice și să releve „gândirea captivă” a deținuților politici, au fost mari, dar cercetătorii din spațiul basarabean nu au reușit să valorifice suficient aceste segmente literare, în comparație cu colegii lor din alte țări. Se face simțită lipsa unui studiu care ar clarifica multiplele ambiguități și confuzii terminologice, care ar oferi o prezentare panoramică a celor mai importante lucrări memorialistice de detenție și care s-ar constitui într-o sursă concludentă pe această temă, oferind un instrumentar teoretico-metodologic adecvat. Astfel, prezenta cercetare răspunde necesității de a avea un studiu de sinteză asupra memorialisticii de detenție, un studiu care ar oferi un tablou de ansamblu asupra jurnalului și al scrierilor memorialistice ale lui Alexei Marinat din perspectiva recuperării și valorificării realității social-istorice din spațiul basarabean, dar și a reevaluării aspectului literar al paginilor de detenție ale scriitorului. Cert este că opera lui Alexei Marinat poate fi redescoperită datorită mărturiei singulare și experienței traumatice consemnate în memorialistica sa, dar și grație forței artistice prin care a fost transmisă experiența carcerală.

Ipotezele după care ne conducem vizează constatarea că narațiunea memorialistică, ca parte a literaturii de mărturisire, permite autorului să aducă coordonatele timpului, spațiului și eului într-un cadru unitar, astfel încât sursele din spatele acestor reprezentări să devină vizibile empiric pentru ulterioara analiză a identității naratorului și, în consecință, a *sinelui* auctorial. Literatura memorialistică a lui Alexei Marinat reprezintă atât un material documentar important, dar și un produs literar de valoare, situabil în sfera estetică a literaturii de mărturisire. Acest proiect memorialistic al autorului are misiunea de a provoca cititorul să-l observe și să-l descopere. În acest caz, autoritatea autorului este reflectată în identitatea acestuia, în existența lui autentică, descoperită prin narațiune. Și aici, autentică trăire a evenimentelor terifiante se mută în text.

Scopul și obiectivele cercetării constau în realizarea, pentru prima dată în spațiul cercetării românești din Republica Moldova, a unei lucrări dedicate memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat, prin prisma retoricii ficțiunii și a autenticității și propunerea unui suport teoretico-practic pentru cercetările memorialisticii de detenție în calitate de document istoric și produs estetic. În ultimele decenii au apărut mai multe studii și lucrări consacrate memorialistului basarabean Alexei Marinat, dar, deocamdată, nu există încă o lucrare de ansamblu asupra memoriilor de detenție ale scriitorului. *Demersul fundamental* al cercetării noastre vizează abordarea particulară a retoricii memorialisticii de detenție a scriitorului Alexei Marinat prin prisma ideii de literatură autobiografică, oferind o evaluare a contribuțiilor criticii literare, consacrate memorialistului și, propunând, în același timp, o interpretare personală a memoriilor scriitorului, în calitate de document istoric, dar și de lucrare cu virtuți literare. Scopul pe care îl urmărim constă în crearea unui imbold pentru cercetătorii din Republica Moldova de a reanima de o asemenea manieră interesul științific pentru valorificarea mărturiilor literaturii carcerale, încât acesta să le deschidă perspective de colaborare solidă în plan internațional. Realizarea scopului propus s-a fundamentat pe următoarele *obiective* principale:

- sistematizarea cercetărilor teoretice referitoare la conceptele de ficțiune și autenticitate în cadrul memorialisticii de detenție și fixarea lor într-o viziune coerentă și funcțională;
- configurarea experienței Gulagului și a regimului comunist de tortură prin prisma studiului unui corpus de lucrări autobiografice;
- definirea statutului ontologic al *sinelui auctorial* în memorialistica detenției;
- reconstituirea biografiei carcerale a lui Alexei Marinat;
- identificarea faptelor relevante în memorialistica scriitorului prin raportare la autentificarea cronotopului, mărturiile contemporanilor și documentele oficiale;
- aplicarea interviului narativ și biografic în calitate de instrument de evaluare a autenticității evenimentelor evocate în memorialistica lui Alexei Marinat;
- valorizarea aspectului literar al memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat prin identificarea și comentarea procedeelelor artistice.

Noutatea și originalitatea științifică constau în: realizarea, pentru prima dată, în spațiul academic din Republica Moldova, a unei cercetări dedicate memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat prin prisma documentului istoric și a valorii literare a acesteia; analiza unui material ilustrativ documentar inedit cu referință la memorialistica scriitorului, conjugată cu cercetări din domeniul psihologiei, teoriei literaturii, istoriei, sociologiei, antropologiei.

În pofida faptului că subiectul memoriilor lui Alexei Marinat a fost explorat și documentat din perspective diferite, acesta nu are deocamdată relevanța publică meritată. Până în prezent nu

există un studiu edificator asupra memorialisticii detenției lui Alexei Marinat, care ar scoate în evidență valoarea sa estetică, literară și istorică, în contextul literaturii române de detenție din Republica Moldova. De asemenea, subliniem precaritatea studiilor referitoare la dialogul ficțiunii cu autenticitatea în cadrul memorialisticii de detenție prin prisma literarității.

Ținem să menționăm că în anexele lucrării de față am inclus un bogat material documentar, prezentat în premieră publicului, colectat din varii surse și, în mare măsură, oferit de Andrei Marinat, fiul scriitorului, din arhiva personală a memorialistului. Acest suport documentar inedit include interviuri personale nepublicate, scrisori, jurnale în manuscris ale memorialistului, fotografii, obiecte realizate de deținuți în Gulag, referințe la filme documentare, realizate după 1989 și la cele din arhiva scriitorului, documente originale din dosarul deținutului Alexei Marinat, acte privind reabilitarea scriitorului etc., care întregesc biografia scriitorului. Unele mărturii documentare analizate au fost publicate în cadrul unor cercetări și site-uri specializate în editarea materialelor de arhivă. Aceste documente completează imaginea personalității autorului, oferind o privire de ansamblu asupra fenomenului detenției, în general. Un spor de valoare obține actuala cercetare prin abordarea analizei complementare a cercetărilor interdisciplinare, realizate în psihologie, teoria literaturii, istorie, sociologie, antropologie etc. O preocupare aparte îi revin în lucrare instrumentelor de analiză a textului memorialistic sub aspectul literarității sale.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării constă în identificarea și redefinirea principalelor concepte operaționale și instrumente de analiză a memorialisticii de detenție. Lucrarea propune o analiză a lucrărilor memorialistice de detenție ale lui Alexei Marinat prin argumentarea valorii literare a acestora, în condițiile istorice și literare care au generat conceptele de *subiect*, *sine* și *autor*, în calitate de entități suverane într-un text autenticist, dar și a suscitării unui imaginar de grad secund, constituind un suport teoretic și metodologic pentru cercetătorii din domeniul istoriei și criticii literare a detenției. Fiecare creație literară este o articulare a relațiilor dintre texte, un produs al intertextualității, o împletire a tot ceea ce a fost deja produs în literatură sub aspectul său discontinuu. Fiecare subiect, fiecare autor, fiecare *sine* constituie articularea unei inter-subiectivități structurate în cadrul și în jurul discursurilor disponibile în orice moment al timpului, aspect valabil și pentru literatura de detenție.

Studiul poate servi drept reper teoretic, istoric, metodologic și ca îndreptar practic pentru cercetătorii din domeniul literaturii, interesați de analiza și interpretarea discursului confesiv.

METODOLOGIA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

În cercetarea problemei memorialisticii de detenție am ținut cont de principiile științifico-metodologice, caracteristice oricărei cercetări științifice, dar și de limbajul teoretic specific studiilor literare. La baza metodologiei studiului literaturii de detenție au stat metodele de cercetare ale mai multor discipline. Lucrarea utilizează metode care provin din eșafodajul teoretic al altor cercetări din domeniul științelor umaniste (sociologie, istorie, psihologie). După scopul urmărit, cercetarea de față intenționează să fie una teoretico-practică, pentru că sintetizează informațiile disponibile la tema memorialisticii de detenție și oferă soluții aplicative sub forma unor algoritmi de lectură. În prima parte a lucrării, au fost utilizate metode generale: *metoda cultural-istorică* (a autentificării *datelor* în dinamica seriilor de evenimente prezentate); *metoda analitică* (fiind o abordare interdisciplinară a genului memorialistic, în cadrul căreia un rol însemnat îi revine evaluării *estetice* a prozei memorialistice); *psihologică* (a reconfigurării personalității și transformării *sinelui* în narațiune). În partea a doua și a treia a lucrării am apelat la *principiile literaturii comparate*. Astfel, am comparat memoriile lui Alexei Marinat cu alte texte memorialistice ale detenției comuniste (*Arhipelagul Gulag* de Alexandr Soljenițin; *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt; *Evadarea tăcută* de Lena Constante; *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid ș.a.), ceea ce a contribuit la delimitarea liniei conceptuale a trăirii autorului în procesul de (re)creare a sinelui prin scris, prin prisma criticii literare, a lingvisticii, semanticii și naratologiei, în sprijinul încadrării memorialului în sfera estetică a literaturii. *Studiul diacronic* este aplicat în cercetarea evoluției cadrului conceptual al autenticității și al literaturii autobiografice. Metoda *deductivă* și cea *inductivă* au facilitat formularea concluziilor generale și particulare. Astfel, în funcție de modul de realizare, studiul este unul descriptiv și explicativ: se identifică și se elucidează specificul literaturii memorialistice de detenție.

Supportul teoretico-științific al cercetării s-a constituit din lucrări de specialitate românești și de origine străină. O atenție deosebită am atras studiilor reprezentative occidentale, care au stat la baza evoluției conceptuale a literaturii autobiografice: Paul John Eakin, Philippe Lejeune, Paul de Man, Sidonie Smith, Julia Watson, James Olney, Dorrit Cohn, Tzvetan Todorov etc. Au fost consultate numeroase studii cu privire la specificul literaturii detenției: Pierre Nora, Paul Ricoeur, Michel Foucault, Jacques Derrida, Maurice Halbwachs, Maria Hulber, Anne Applebaum, Ruxandra Cesereanu, Adrian Marino, Mihai Rădulescu, Eugen Simion, Dan C. Mihăilescu ș.a. Originile istorice ale evoluției conceptuale a *sinelui* și a *autenticității* au fost cercetate în studiile autorilor: Theodor W. Adorno, Ulric Neisser, Charles Taylor, Marin Mincu, Dumitru Micu ș. a.

SINTEZA CAPITOLELOR

În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța problemei abordate, se formulează scopul și obiectivele cercetării, se descrie suportul teoretic și metodologic în conturarea temei de cercetare, se enumeră principalele rezultatele științifice obținute și se argumentează valoarea teoretică și aplicativă a acestora, de asemenea, se demonstrează aprobarea rezultatelor date prin publicarea de articole și participări la conferințe.

1. RETORICA FICȚIUNII ȘI CONVENȚIA AUTENTICITĂȚII

Capitolul cuprinde două paragrafe și își propune să descrie condiția actuală a cercetărilor teoretice consacrate studiului retoricii *ficțiunii* în literatura *memorialistică* și al conceptului de *autenticitate*.

În *paragraful 1.1. Utopia realității și realitatea ficțiunii* este cercetat statutul genului autobiografic printr-o abordare cultural-antropologică, în termenii *identității narative* (o definiție concepută de Paul John Eakin), care sugerează că memoriile, fiind situate la intersecția dintre autobiografie și identitatea naratorului, reprezintă punctul de cotitură al creării *sinelui* ca agent principal în memorial. Aceste constatări au favorizat dezvoltarea ulterioară a cercetării prin demonstrația că memoriile de detenție descriu limitele acestui *sine*, ale unui *sine constrâns* de viața în captivitate. Este abordat statutul memorialisticii ca specie literară, sunt elucidate problemele legate de definirea spațiului autobiografic al memorialului, situat între istorie și ficțiune, pentru a evidenția natura memorialisticii de detenție, în raport cu factorii care influențează scrierea în captivitate. Sintetizarea concepțiilor teoretice, a teoriilor culturale și filozofice elaborate de Paul John Eakin, Martin Heidegger, Paul de Man, Sidonie Smith, Philippe Lejeune, Eugen Simion ș.a. și a limitelor abordărilor existente în domeniul memorialisticii au format baza pentru cadrul teoretic interdisciplinar și polivalent al acestui studiu.

Pornind de la metoda biografică a lui Sainte-Beuve, care își găsește fundamentul în studiul datelor biografice, *paragraful 1.1.1 Autobiografia: baza de date a ficțiunii* urmărește tendința interdisciplinară de a analiza conținutul faptic al autobiografiei și matricea sa narativă. Dezbaterile din rândul teoreticienilor autobiografiei din ultimii ani demonstrează că domeniul sociocultural și antropologic dirijează, în mare parte, studiul dimensiunii estetice al literaturii subiective, aceasta din urmă constituind o adevărată bază de date a ficțiunii autobiografice. Paragraful abordează, de asemenea, autobiografia ca un proces de (re)construcție a identității prin narațiune în procesul sedimentării imaginii individuale în imaginea altor oameni, scrierile autobiografice reprezentând un instrument valoros de natură introspectivă, în care naratorul are prilejul de a-și povesti viața, de a o conștientiza, modelându-și identitatea narativă.

În demersul de a examina rolul memoriei ca mărturisire și modul în care aceasta marchează limitele dintre ficțiune și autobiografie, *paragraful 1.1.2 Ficțiunea memoriei, memoria ficțiunii* delimitează trei aspecte principale, în care memoria și ficțiunea interacționează în autobiografie: în primul rând, în relația memoriei cu textul, în al doilea rând, în rolul uitării în spațiul autobiografic și, în al treilea rând, în legătura dintre memoriile private, individuale și evenimentele publice. Paragraful descrie, de asemenea, ambiguitatea terminologică sporită, comportată în noțiunea de *memorii*, analizează *mărcile* autobiografiei, propuse de Philippe Lejeune, subliniază funcția *autocunoașterii* și valoarea estetică pregnantă a memoriilor.

Punctul de pornire al *paragrafului 1.2. Autenticitatea între desubiectivizarea realității și iluzia trăitului* îl constituie trecerea în revistă a istoriei conceptului de *autenticitate*, plecând de la observația clasică care plasează autenticitatea într-o zonă limitrofă cercetării conceptului pluridisciplinar al *identității*. Acest paragraf descrie structurile narrative neconvenționale, memoriile și scrierile despre *sinele* individual, autoritatea experienței personale fiind prezentată ca marcă a autenticității narațiunii. *Paragraful 1.2.1 Autenticitatea: de la accepția etică la cea literară* analizează accepțiunile autenticității în diverse domenii ale cercetării (etică, filosofie, istorie, psihologie, literatură), conferind lucrării un vădit caracter interdisciplinar. Aici, observațiile relevate marchează un pas decisiv în percepția actuală a autenticității, conjugată cu concepția sinelui din narațiunea autobiografică, a vocației memorialistului spre idealul moral al sincerității.

Paragraful 1.2.2 Convenția autenticității propune o analiză exhaustivă a literaturii memorialistice prin prisma convenției autenticității, a subiectivității punctului de vedere interior al autobiografului, a veridicității dovezilor prezentate în narațiune, a angajamentului extra-textual al naratorului față de adevăr etc. Analizăm originile istorice ale evoluției conceptuale ale *sinelui*, care, în contextul influențelor socioculturale au modelat orizontul valoric al autenticității, trasăm legăturile dintre semnificațiile conceptului de *autenticitate*, depășind granițele studiilor literare și imprimându-i, în consecință, o viziune holistică, interdisciplinară.

2. UNIVERSUL DETENȚIEI LUI ALEXEI MARINAT: ÎNTRE FICȚIUNE ȘI AUTENTICITATE

Capitolul conține trei paragrafe, care prezintă *trăirea* autentică și autentificată a scriitorului Alexei Marinat, într-un univers concentraționar încătușat, circumscris în coordonatele spațiului ficțional, accentul fiind plasat pe elucidarea nuanțată a fenomenului complex al reclusiunii din perspectivă social-istorică și literară.

Paragraful 2.1. Autobiografia: literatura faptului trăit, cu care debutează capitolul, cercetează proiectul autobiografic al scriitorului din perspectiva existenței ca trăire și memorie. Aici, se impune o analiză a relației dintre viață și narațiunea acestei vieți, dintre trecerea *dinafară*, prin timp și deplasarea *înapoi*, în memorie și text. Este reflectat pactul memorialistului cu sine și cu istoria, ceea ce constituie centrul acestei constelații filosofico-psihologico-literare. În acest paragraf, am încercat, de asemenea, să întregim imaginea omului și cea a memorialistului Alexei Marinat, plasând opera sa în contextul literar, social și istoric al epocii în care a trăit. Astfel, obiectivitatea și subiectivitatea se conjugă imperceptibil, fiind dominate de coordonatele aceleiași conștiințe și personalități creatoare complexe.

Paragraful 2.1.1 Biografia detenției lui Alexei Marinat îl prezintă pe Alexei Marinat în calitate de martor al exilului forțat, scriitor multilingv, *detașat* din punct de vedere geografic, victimă a regimului comunist, care a cunoscut fermentația artistică, amplificată de trauma războiului al doilea mondial, memoriile sale purtând amprenta inconfundabilă a acestor experiențe dureroase. Analiza biografiei memorialistului a impus interpretarea documentelor existente, utilizarea cu precauție a informațiilor mediate în acte oficiale, interviuri, portrete literare, rețele de socializare, pagini web etc., retrospectiv adunând filele unei existențe umane, atinse de toate intemperiiile istorice, reverberațiile cărora sunt sesizate în structura și retorica textului său autobiografic. În căutarea expresiei potrivite, Alexei Marinat se identifică cu istoricul sau sociologul, abordând trecutul prin expansiuni în timp și spațiu, prin dovezi textuale și grafice, intenția memorialistului fiind aceea de a oferi iluzia autenticității. Experiența intimă a scriitorului respiră autocunoaștere, autoanaliză și reflecție. Paragraful descrie, de asemenea, legătura empatică a reclusiunii individuale cu memoria și istoria colectivă a Basarabiei comuniste, liant esențial pentru dimensiunea biografiei detenției lui Alexei Marinat. Abuzul, intimidarea, distrugerea, violența, și, implicit, suferința au impus ca obiect fundamental de analiză aspectul detenției și imaginea tragică a scriitorului din Gulag, textul său stabilind teme, arhetipuri și motive, care au fost abordate anterior în narațiunile exilului.

Proliferarea interesului public pentru mărturisire și confesiune își găsește reflectarea în *paragraful 2.1.2 Alexei Marinat: interviul ca probă a autenticității*, care analizează datele obiective ale experienței memorialistului Alexei Marinat în interviurile acordate de scriitor în diferite perioade de timp, deopotrivă cu informațiile suplimentare autentice, oferite de fiul scriitorului – Andrei Marinat. Astfel, în vederea autentificării veridicității memoriilor de detenție, am analizat interviurile narative și biografice ale scriitorului și am realizat un interviu în profunzime cu Andrei Marinat. *Achiziționarea* de noi informații despre regimul comunist în interviurile narative și biografice cu Alexei Marinat, au implicat suprapunerea acestora cu anumite

realității subiective care au existat în viața scriitorului. Cercetarea biografiei memorialistului, a interviurilor și a dosarelor secrete de arhivă, și-a găsit argumentul în povestea unei vieți petrecute în Gulagul sovietic. Interviurile au pus la dispoziția publicului o serie de rectificări faptice din lumea reală, care au determinat redefinirea biografiei lui Alexei Marinat. Reconstituind evenimentele trecute, interviurile au contribuit și la analiza istorică a narațiunii memorialistice, certificându-i adevărul și sporind încrederea în veridicitatea acesteia. În interviurile cu memorialistul Alexei Marinat, trecutul social *re-trăit* a devenit tangibil, materializându-se în diversele perspective de acțiune, sens și statut personal, prezentate în narațiune și contribuind la înțelegerea esenței subiective a personalității memorialistului, observație relevantă pentru construcția identității narrative a scriitorului. Prin urmare, adâncindu-ne în labirinturile informațiilor autobiografice, identificate în interviurile analizate, am reușit să autentificăm proza memorialistică a scriitorului, în care se regăsesc datele esențiale expuse în interviuri. Substanța intrinsecă a acestui material documentar provine direct din experiența martorului ocular Alexei Marinat, absorbită în arta textului autentic.

Propunem, de asemenea, o relectură și o interpretare a memoriilor de detenție ale lui Alexei Marinat prin intermediul analizei practicilor discursive, inclusiv culturale, avansând prin a aplica instrumentele retorice de analiză a narațiunii autobiografice, identificate de renumiții naratologi și critici literari – Gerard Genette, Jaap Lintvelt, Tzvetan Todorov, Adrian Marino ș. a. – în *paragraful 2.2. Anatomia narațiunii memorialistice: Alexei Marinat și retorica ficțiunii*. Astfel, în încercarea noastră de a explora dimensiunea estetică a memoriilor de detenție ale lui Alexei Marinat, am subliniat valoarea operei sub aspectul conținutului istoric, forța expresivă a acesteia, retorica compoziției și a stilului, care îi conferă memorialistului individualitate artistică. Este o poetică specifică a detenției, ce își propune o relevare mai puțin calofilă a sensibilității auctoriale, o ancorare în experiența cunoașterii umane, de altfel, verificabilă sub aspectul informațiilor din realitatea istorică pe care o relatează.

Pentru a realiza obiectivele propuse în această lucrare, am recurs la interpretarea impactului narațiunii autobiografice de detenție a lui Alexei Marinat asupra cititorului și la examinarea potențialului registrului retoric al *realității recluziunii*. Mărturiile autorului angajează cititorul în retorica discursului autentic, propriu perioadei istorice de dictatură comunistă și îl determină să se ralieze reprezentărilor acelei realități sociale, într-o hermeneutică etică, a cunoașterii din interior a regimului totalitar. Pe lângă faptul că oferă o descriere regimului de dominație, observăm că narațiunea instituie în text un autor-personaj, o figură auctorială, angajată în deconspirarea adevărului existențial colectiv. Tocmai din perspectiva acestei practici de lectură, memoriul analizat poate fi perceput ca un act polisemic de factură particulară, propriu momentului receptării

operei, cu o dinamică și o densitate caracteristică interacțiunii discursului extern, argumentelor auctoriale, imaginilor, prejudecăților cititorului sau, pe scurt, a forțelor și influențelor sociale, care îl angajează în actul retoric al confesiunii. Am folosit argumentul modelului de lectură critică în calitate de instrument de examinare a actelor retorice în aceste memorii de detenție: la nivel instrumental de analiză a procedeelelor retorice care determină poziționarea memorialistului în raport cu discursul public autentic al perioadei vizate și la nivel conceptual, în care reprezentările narative ale realității generează identificarea cititorului cu autorul de memorii.

Observăm că lucrarea „Călătorii în jurul omului” nu urmează o ordine secvențială strictă, valorificând bulversarea cronologică, capabilă să releve memoria involuntară. Memorialistul operează o selecție a crimelor comuniste, comise împotriva spiritului, mesajul moral, autenticitatea trăirii, credibilitatea evenimentelor, mizând pe sensibilitatea cititorului. Deschizând calea spre un discurs despre *eu* și lumea înconjurătoare, scriitorul Alexei Marinat relevă puterea testimonială a narațiunii, textul urmând tradiția literaturii memorialistice și a criticii psihanalitice de a consemna și traumele copilăriei autorului biografic.

Secțiunea cea mai amplă a memoriilor de detenție – „Pe traseul siberian” – este divizată în treizeci de episoade numerotate, urmate de două capitole condensate: „Biletul de lup” și „Spaima cea mare”. „Biletul de lup” obține relevanță, prin raportare la alte capitole și prin faptul că îi este atribuit un titlu și nu un număr, precum în cazul celor treizeci de episoade amintite anterior. Ficțiunea textului depășește interesul descriptivist-documentar al cititorului, fiind identificată o vizibilă sensibilitate artistică în *realitatea* evenimentelor, descrise cu referent în lumea reală. Abundența figurilor retorice se reflectă în numeroasele comparații și metafore, atribuite unui univers specific. Aceste pagini memorialistice ale lui Alexei Marinat seduc prin forța acțiunii și simplitatea stilului, fiind selective în observațiile diverse ale evenimentelor din viața autorului-protagonist, aflat într-o neîncetată căutare de sine. Constatăm că fiecare episod evocat, scenă sau eveniment păstrează amprenta legitimoare a autenticității scriiturii, a profunzimii autoreflexării. Remarcăm faptul că metafora este figura de stil privilegiată în memorial, reliefând plasticitatea trăirilor afective ale protagonistului, conjugate și cu interogații retorice.

O amprentă originală, pitorească, este imprimată memoriilor „Călătorii în jurul omului” prin utilizarea termenilor adaptați din limba rusă, conferind culoare memoriilor și organizând epicul, în economia artisticului lui Alexei Marinat. Subliniem că această creativitate a limbajului este potențată și de împrumuturile și calcurile lingvistice, expresiile peiorative, nuanțele dialectale și sociale (elementele de argou și jargon), toate contribuind la edificarea unui registru stilistic, în care se reflectă raportul dintre actanții comunicării artistice, dintre emițător și lumea reală, dintre scriitor și universul ficțional. În același context, registrul paremiologic reprezintă o completare

expresivă în relatarea autobiografică, contribuind la nuanțarea lexicului, care exprimă, în ansamblu, rodul unei experiențe ancestrale de viață. Sub raportul mărcilor de stil, observăm că textul memorialistic este capabil să dezvăluie aspecte importante despre natura cadrului social descris, indici importanți, privind realitatea conceptuală redată. În mod deliberat, prin utilizarea unor simboluri și cuvinte cu încărcătură semantică pregnantă, memorialistul Alexei Marinat reconfigurează timpul și spațiul detenției: carceră, lagăr special, groapă comună, baracă ș.a. Aceste cuvinte sau expresii sunt concepute pentru a evoca un anumit registru de asociații despre experiența subiectivă a memorialistului. În spiritul autenticității trăirii, aceste simboluri rezonează cu evenimentele și comportamentul social specific. Este o convenție și o exigență a discursului autobiografic, de a aduce multiple voci narative autentice într-un memorial de asemenea factură.

În *paragraful 2.3. Proiecții ale spațiului concentraționar: cronotopul închisorii* am urmărit descoperirea realității spațiului carceral în memorialistica lui Alexei Marinat și a impactului acesteia asupra modelării sinelui individual al autorului, în încercarea de a demonstra că autentificarea spațiului geografic al reclusiunii și timpului istoric narativ, deopotrivă cu mărturiile contemporanilor și documentele oficiale, întăresc efectul de autenticitate al acestei lucrări. Am elucidat, de asemenea, aspectul temporalității și reconfigurările acesteia într-un spațiu al reclusiunii, pe care le considerăm determinative pentru redarea autenticității scriiturii. Întrucât geografia joacă un rol decisiv în autentificarea narațiunii memorialistice și elucidează *presiunile* exercitate asupra individului în captivitate, acest paragraf a abordat, de asemenea, probleme legate de reprezentarea teoriei geografice. În acest sens, am analizat noțiunile formulate de Martin Heidegger, Henri Lefebvre, Michel Foucault ș.a., care evidențiază conceptele cheie în interpretarea spațiului autobiografic, având rolul unor instrumente analitice pentru cercetarea liniei subtile de demarcație între spațiul și locul detenției.

Dacă *timpul*, în sens clasic, a făcut mereu parte din studiul narațiunii, mai ales al celei autobiografice, *spațiul* a fost mai puțin discutat, rămânând un concept mult mai ambiguu. Mihail Bahtin a fost printre primii care a dezvoltat conceptul de *cronotop* sau *spațiu temporal* ca modalitate de a conceptualiza interpelarea timpului și a spațiului în narațiune, cronotopul fiind interpretat ca unitate de analiză pentru descrierea ideologiilor spațio-temporale ale limbajului literar. Valorificarea conceptului de *cronotop artistic literar* ne-a oferit prilejul de a reflecta asupra fundamentelor filosofice despre spațiu/spațialitate. Prin relevarea percepției obiective și subiective a universului reclusiunii, rezultată din organizarea lingvistică a memorialului, Alexei Marinat configurează *cronotopul închisorii*. Astfel, percepția scriitorului asupra detenției, în termenii spațio-temporalității, a constituit punctul de plecare în studiul acestui cronotop în narațiunea autobiografică. *Spațiul concentraționar* este unul cu totul particular în memoriile analizate. Este

spațiul unei lumi identificate cu o realitate istorică, un spațiu al torturii, al represiunii politice, un spațiu al propriului adevăr. Aici, infernul concentraționar își are propriile reguli, explorând biografiile disidenților în contextul lor istoric, cultural și intelectual. Prin urmare, regăsim, de fapt, o evocare a experienței intime a timpului petrecut în detenție, care pare să fie prinsă nu doar în reprezentările de spațialitate ale scriitorului, dar și în cele de temporalitate – configurații emblematice pentru redescoperirea sinelui auctorial. Experiența memorialistului se încadrează în dinamica complexului mecanism al detenției, precum încarcerarea, pedepsele, violența, munca forțată, marșurile și, în consecință, depersonalizarea.

Discursul memorialistului condensează semnificația simbolică a spațiului de tortură și stabilește un substrat mitic practicilor carcerale descrise. Nota comună a acestor reflecții este conferită de specificul vieții în detenție, care, în termeni autobiografici, adaugă un strat suplimentar de semnificație narațiunii spațiale și literare, facilitând înțelegerea relației dintre spațiu și text. Alexei Marinat reflectă asupra realității necruțătoare, rezultate dintr-o profundă înstrăinare și condamnare a lumii. Temporalitatea analizată în memorial reflectă, prin urmare, demarcația între interioritatea și exterioritatea subiectului, între neapartenența la spațiul străin și natura acestui spațiu al reclusiunii geografice, întrucât „kilometrul 152” [6, p. 77] reproduce acel cronotop al Siberiei ca tărâm al exilului, o zonă în care existența este egală cu degradarea umană. Aceste repere ale ținutului de gheață funcționează ca mărci ale memoriei, puncte de referință prin care scriitorul își dirijează itinerariul memoriei prin lagărele Gulagului.

3. MEMORIALISTICA LUI ALEXEI MARINAT CA DOCUMENT ISTORIC ȘI OBIECT ESTETIC

Acest capitol reprezintă componenta practică a cercetării, conținând trei paragrafe în care este analizată memorialistica scriitorului basarabean din perspectivă estetică, filosofică și psihologică, un accent deosebit fiind conferit delimitării identității auctoriale în narațiuni și, respectiv, tratării produsului memorialistic ca document istoric și obiect estetic.

Similar pactului autobiografic al lui Philippe Lejeune, care propagă unitatea autorului, naratorului și subiectului autobiografic și încredințează implicit cititorul de literatură autobiografică că autorul, al cărui nume este pe coperta cărții, constituie nemijlocit vocea narativă din text, e valabil și pentru pactul memorialistic, echivalat cu promisiunea că afirmațiile făcute de memorialist sunt corecte și adevărate, în sensul că pot fi suprapuse cu registrul său autobiografic. Orientarea spre structurile complexe ale narațiunii, redirectionarea de la registrul faptic spre ficțiune este marcată de noile teorii structuraliste și poststructuraliste ale conceptului de *sine*, în

calitate de referent principal al autobiografiei și al posibilităților referențiale ale limbajului. Dar dificultățile încep chiar aici, deoarece „nararea” *sinelui* reprezintă un asemenea exercițiu, care se extinde de la cele mai simple forme ale limbii de zi cu zi la formele complexe ale ficțiunii. *Sinele auctorial* analizat în memorialistica lui Alexei Marinat își găsește reflecția nu doar în eul narator, ci și în proiecția subiectului critic. Aici, condiția de adevăr-valoare devine esențială din punct de vedere al experienței, întrucât această memorialistică a gulagului a fost supusă unei analize la nivel de impact politic, moral și estetic. În contextul acestei interpretări, s-a impus necesitatea diferențierii între percepția imaginii auctoriale a sinelui de către memorialistul-personaj, în timp ce acesta își proiectează eul narator prin intermediul limbajului metaforic în memorial, și percepția memorialistului Alexei Marinat care se adresează unui cititor ipotetic. Identificarea acestui *pact* între memorialist și cititor a reclamat un algoritm de analiză specific narațiunii autobiografice, inclusiv a celei carcerale. Relevarea sinelui textual s-a reflectat în descrierea protagonistului-Marinat de către naratorul-Marinat, drept martor al trecutului traumatizant. Pe măsură ce narațiunea înaintează, așteptarea cititorului este ca protagonistul-Marinat (deținutul și condamnatul regimului comunist) va prelua tot mai multe din trăsăturile naratorului-Marinat (martorul actual, victimă a regimului). Aceste două ipostaze ale sinelui se îmbină textual în una singură, pe măsură ce narațiunea analizată se apropie de sfârșit, memorialul aglutinând cele două subiecte separate. În aceste condiții, textul memorialistic obține mai multe registre, toate fiind conjugate prin utilizarea vocii narrative la persoana întâi. Stilul narativ direct al prozei, în care au loc anchetele, procesele din timpul detenției propriu-zise este combinat cu cel al evocării momentelor retrospective și, respectiv, cu cel al comentariului metanarativ. Protagonistul memoriilor este mereu un subiect diferit de narator din cauza distanței de timp care îi separă. În final, narațiunea progresează nu doar spre o asimilare a acestor entități; este o mișcare spre momentul prezentului. De-a lungul acestei proiectări auctoriale, evenimentele și situațiile sunt modelate și remodelate, prin apelul la autoficțiune, deoarece distanța dintre autorul extratextual și personajul-autor tinde să crească pe măsură ce narațiunea înaintează. În acest sens, argumentul nostru este că forța controversată a autoficțiunii carcerale este reflectată tocmai în distanța dintre autor și naratorul său cu același nume din textul memorialistic. Această *distanță* permite autoficțiunii să reprezinte evenimente traumatice echivoce în optica faptelor istorice. În același timp, ele pot oferi acces la profundul adevăr narativ, elucidat în literatura carcerală, creând, în acest fel, efectul de *autenticitate*, pe care autorul-personaj îl degreveză.

Paragraful 3.1. Trasee identitare în literatura carcerală a lui Alexei Marinat abordează conceptul de *sine* narativ sau autobiografic în calitate de concept *călător* care migrează către alte discipline (psihologie, istorie, critică literară, sociologie etc.). Paragraful aduce în discuție teoriile

referitoare la identitatea narativă în textele autobiografice, face referință la jocul evaziv al semnificanților și identităților invocate în critica subiectivității transcendente, marchează cursul transcendent al sinelui de către autobiograful-martor la evenimentele existențiale. Propunem o relectură și o interpretare critică a memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat, menite să descopere identitatea narativă auctorială și estetica imaginarului artistic în mărturiile autentice ale unui martor al evenimentelor trăite în Gulagul comunist. Două forțe semantice configurează structura finală a narațiunii autobiografice: tensiunea dintre realitatea experimentală a subiectivității, pe de o parte, și formele culturale disponibile, întrebuințate pentru exprimarea acesteia, pe de altă parte. O lectură atentă a memoriilor detenției lui Alexei Marinat va descoperi nu numai reprezentări ale evenimentelor istorice reale, dar și proiecții ale mentalului colectiv predominant al acelor vremuri, narațiunea autobiografică urmând să înregistreze reflexele memoriei colective, așa cum este aceasta ilustrată de sistemul de închisori și de lagăre de detenție.

O atenție deosebită acordăm și reprezentării evenimentelor istorice vibrante, modului în care este reconstruită traiectoria existențială a sinelui individual în narațiunea autobiografică a lui Alexei Marinat. În acest sens, facem apel la instrumentele naratologiei care pot fi aplicate analizei acesteia, în descrierea atmosferei, caracterizarea personajelor, existența unor pretexte pentru meditația filosofică sau pentru valorificarea matricei culturale. Cercetăm utilizarea expresiilor și simbolurilor evocatoare care transmit cele mai semnificative trăiri din experiența de deținut a autorului.

Narațiunea memorialistică a lui Alexei Marinat, concepută la prima persoană atrage atenția cititorului și îl angajează în descoperirea istoriei unei vieți umane, marcată de cruzimea regimului totalitar. Am identificat câteva trăsături distincte ale acestei literaturi confesive care înregistrează condițiile extreme ale opresiunii individului, reunind atât istoria experimentală a degradării psihice, cât și teroarea fizică. Confesiunea apare aici în contextul discuției despre practicile comuniste de *auto-critică* și *reeducare* politică; efectele acestora se răsfrâng asupra subiectivității înregistrării memoriilor drept imperative ale supraviețuirii. Aceste confesiuni nu vin să renoveze literatura, ele vin să restaureze adevărul, să refacă istoria pe temeliiile lui.

Paragraful 3.2. Jurnalul reclusiunii „Eu și lumea” – funcția cathartică a mărturisirii reliefează mișcarea efervescentă de rememorare a experienței tragice a memorialistului Alexei Marinat în paginile renumitului jurnal. Chiar de la bun început, scriitorul Alexei Marinat preia în mod conștient și asumat rolul de povestitor și autor, vorbind direct cititorului prin prisma jurnalului intim care stă la originea memoriilor sale. O analiză detaliată a lucrării profilează impulsul autorului de a scrie despre *sine*, despre procesul de descoperire și redefinire a sinelui în raport cu *lumea*, jurnalul constituind un produs al trăirilor interioare în actul personal de refacere a unei lumi

publice, istorice, instituționale, colective. Paragraful atestă credibilitatea și autenticitatea narațiunii autobiografice care este fortificată de documentele de epocă și evocarea personajelor cu o identitate biografică precisă. Fragmentele eseistice, reflecțiile filosofice, elementele de portretistică, descrierile literare și mijloacele retorice analizate marchează adeziunea la literaritate a jurnalului „Eu și lumea”. Literaritatea paginilor este asigurată și de apelul la diverse instrumente narative clasice, cum ar fi, povestirea, dialogul sau descrierile, monologul interior, divagațiile, explicațiile, digresiunile voluntare sau involuntare, care scot în evidență particularitățile de limbaj, fonetice, morfo-lingvistice sau stilistice ale jurnalului.

Abordând o problematică variată (ororile carcerale, memoria, creația estetică, libertatea, singurătatea), inserând diverse documente, paginile diaristice creează impresia de dezarticulare textuală, emanând o autenticitate debordantă. Deși lucrarea debutează cu publicarea jurnalului intim confiscat (acele trei caiete mari de 158, 107 și 192 de pagini, parțial recuperate mai târziu de la autorități), autorul își descrie experiența subsidiară în următoarele optsprezece capitole, care declanșează actul dramatic al rememorării. Biografia autorului, măcinată de terifianta mașină de tortură comunistă, îmbracă haina jurnalului în lucrarea „Eu și lumea”. Fluctuantă limită dintre ficțiune și autobiografie reprezintă elementul dominant în jurnalul lui Alexei Marinat, care pretinde să documenteze, mai degrabă, decât să reprezinte pur și simplu, aspecte ale experienței închisorii, conferind istoriei conotația *trăitului* și o coerență morală, prin prisma încărcăturii afective, existente în narațiune.

Alexei Marinat trece în revistă aspectele vieții pre-carcerale, determinate de ostilitatea și frica constantă de inspecții, neîncredere, ignoranță colectivă, arest, trădare ca formă de existență, cruzime etc. Fotografii, copii ale dosarelor deținutului Alexei Marinat și alte materiale autentice sunt incluse în paginile jurnalului pentru a proba aceste fapte. Aceste necesare exerciții de supraviețuire îl ajută să suporte trădarea și cruzimea în atmosfera de groază a aceluia sistem torționar de urmărire generală. Deocamdată, o substanțială parte a jurnalului „Eu și lumea” rămâne nepublicată și este disponibilă doar în arhiva personală a scriitorului, păstrată cu grijă de fiul scriitorului – Andrei Marinat – care ne-a pus la dispoziție materiale autentice din viața memorialistului, veritabile piese documentare, prezentate detaliat în capitolul *Anexe* al lucrării.

Realitatea vieții carcerale i-au marcat creația lui Alexei Marinat, care a recurs la scrierea jurnalului recluziunii ca mijloc de comunicare permanentă, evadare din realitatea obsedantă, *literatura de sertar* a scriitorului constituind o biografie exemplară a epocii detenției. De aici și adevărata valoare a lucrării lui Alexei Marinat – sinteză armonioasă a artisticului și a documentarului. Astfel, „Eu și lumea” rămâne a fi cartea unei memorii și a unei victorii, victoria

omului care are nevoie să confere un sens superior existenței sale, într-o lume absurdă. În același timp, literaturizarea experienței de detenție conferă chip expresiv și nuanțat mediului carceral.

Paragraful 3.3. al cercetării, Recuperarea sinelui în volumul de memorii „Călătorii în jurul omului”, răspunde necesității elucidării modulului în care a fost literaturizată viața din detenție, așa cum se conturează aceasta în memorialul analizat. Memoriile scriitorului oferă o bogată perspectivă de analiză asupra vieții în captivitate, a reflecțiilor intime ale autorului în raport cu procesul de redescoperire și redefinire a *sinelui*, transformat în urma reclusiunii. Sunt analizate procedeele *retorice* din memorial, comentariile metanarative și referințele interdiscursive, care certifică experiența de viață a scriitorului, facilitând transpunerea în scriitură a sinelui viu, autentic în urma textualizării. Se operează, de asemenea, o analiză a galeriei de personaje din memorialistica lui Alexei Marinat. Astfel, acest paragraf al cercetării invită publicul să descopere autenticitatea trăirii și scriiturii din proza autobiografică a scriitorului, oferind acces spre complexul *sine* al memorialistului.

Literatura memorialistică a scriitorului re-dezvăluie trecutul, îl face pe cititor să se simtă complice la descoperirea universului concentraționar, relevă miezul adevărat al istoriei, al memoriei colective și al memoriei reclusiunii. Mărturisirile memorialistului Alexei Marinat oferă testamente umane unice, într-o haină literară stilizată, asigurând mai multă pregnanță evenimentelor istorice. Acest fapt este observat la decelarea convenției literare, folosite de autor în descrierea experienței individuale din închisoarea comunistă. Punctul de referință al memoriilor nu se raportează în mod nemijlocit la evenimente trecute, ci la memoria acestor evenimente. Astfel, Alexei Marinat își construiește propria versiune a memoriilor de detenție, marcate de subiectivitatea viziunii sale, dezvăluind latura ficțională și autentică a *sinelui auctorial*. Vocea subiectivă a naratorului ne va purta prin diversele etape de viață ale autorului, până la confruntarea cu detenția. Folosirea elementelor spațiale creează o imagine autentică a realului, reușind să mențină tonul evocator al manuscrisului.

„Călătorii în jurul omului” reprezintă o analiză antropologică convingătoare a adaptabilității umane din perspectiva, inițial, a unui arestat și apoi, a unui captiv, în tărâmul Siberiei, care reflectează constant asupra limitelor condiției sale, în termenii metaforici ai unei autobiografii a transformării. Pe măsură ce reconstruiește amintirile personale ale autorului și *anihilează* trecutul, narațiunea memorialistică oferă un sentiment de transformare subiectivă a sinelui individual, facilitând revizuirea elementelor mnemonice, identificabile în raport cu regimul torționar (lagăr, detenție, Gulag sovietic, comisie specială a comuniștilor, șantier) și accentuând continuitatea istorică a evoluției eului auctorial. Trăsăturile peisajului siberian, precum cele descrise din lagărul din Taișet, o colonie a lagărului special de deținuți politici nr. 7, codificat

„Ozerlag” (regiunea Irkutsk), vor deveni elemente pivotante ale sinelui individual, prin care Alexei Marinat își va crea propriul *eu*, trecând prin cel mai dramatic ritual al captivității: transformarea memorialistului într-un număr de serie. Trăirea memorialistului este supusă filtrului sinelui individual, inițial, în ipostază de arestat, mai apoi, în calitate de deținut politic și de dușman al poporului, aflat într-un spațiu al reclusiunii, unde brutalitatea regimului, generată de încarcerare și tortură, merge mână în mână cu frica față de necunoscut.

Liniaritatea scontată este frecvent compromisă în memorialul analizat, afectând structura temporală a textului. Capitole care descriu contexte actuale sunt intercalate cu capitole despre trecutul în Gulag, marcând astfel omniprezența trecutului în prezent. O astfel de bulversare cronologică relevă caracterul spontan al narațiunii, eliberarea inconștientă a eului de constrângerile narațiunii coerente și abandonarea în favoarea memoriei afective. În mod firesc, a scrie despre sine necesită activarea memoriei proprii, iar amintirile individuale ale trecutului nu izvorăsc, de obicei, într-un mod coerent și liniar. Mai curând, acestea se proiectează din gândurile și impresiile răzlețe, deconectate, pe care memorialul reușește să le transmită atât de convingător. Chiar și elipsele din textul memorialistic, valabile pentru o bună parte din scrierile detenției, sunt la fel de edificatoare ca și descrierile. Astfel, Alexei Marinat continuă tradiția literaturii confesive, în registrul ei modern, unde genurile sunt amestecate, cronologia este bulversată, iar cititorul experimentează un profund sentiment de recuperare a vieții prin scris, după cum sugerează tocmai metafora din titlul memorialului – „Călătorii în jurul omului”.

Observăm un accent deosebit conferit dimensiunii sociale a sinelui, a experienței ca valoare, simțul valorii derivând din procesele de socializare și interiorizare a naratorului. Aici, prin monolog interior, Alexei Marinat își construiește identitatea narativă și, autobiografic vorbind, creează un sistem referențial care conectează *sinele* textual la *istorie* și *realitate*, ceea ce Paul John Eakin definește prin efectul și imaginea realului, și produce, ulterior, efectul de autenticitate la nivelul textului memorialistic. Fără a face apel la cosmetizări artistice ostentative, memorialistul descrie *viața vie* din Gulag și din afara lui, cuprinzând-o într-o acumulare de nume și evenimente. Portretizarea forțelor sociale concrete, invocarea directă a esenței fenomenelor sociale se împletește cu sondarea subiectivă a mentalului acestor indivizi.

Analizând materialul documentar și autobiografic prezentat în memorial, am observat reflectarea nu doar a trăirilor sinelui auctorial, poziția privilegiată și accesul direct al acestuia în consemnarea atentă a *fluxului* de imagini mentale, ci și evocarea stărilor afective ale semenilor, alegerea conștientă a personajelor din multitudinea de biografii ale deținuților colectate în timpul reclusiunii, cunoașterea condiției opresive comune, derivate din dorința mărturisirii și conservării memoriei colective de către scriitorul Alexei Marinat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În prezentul demers ne-am propus examinarea memorialisticii de detenție în calitate de document istoric și produs estetic. În acest sens, am încercat să propunem o abordare personală a retoricii memorialisticii de detenție a scriitorului Alexei Marinat, prin prisma virtuților literaturii autobiografice, oferind o sinteză a contribuțiilor critice literare, consacrate memorialistului. Pentru o finalitate concretă, ne-am axat asupra jurnalului („Eu și lumea”) și memoriilor de detenție ale scriitorului („Călătorii în jurul omului”), din perspectivă estetică și documentară, aspecte ce nu fuseseră supuse unei cercetări de sinteză până în prezent, elucidarea cărora a facilitat plasarea operei autorului în contextul literar, social și istoric al epocii în care a trăit, întregind, astfel, imaginea omului și cea a memorialistului Alexei Marinat.

În cadrul demersului nostru interdisciplinar de cercetare, am argumentat evoluția principalelor concepte operaționale și instrumente de analiză a memorialisticii de detenție (*autenticitate, ficțiune, loc al memoriei, spațiu* etc.), apelând la pactul autobiografic *autor-narator-personaj* (Philippe Lejeune) și la pactul autorului cu *sine* (John Paul Eakin), care ghidează *credibilitatea* acestei narațiuni autobiografice, profund marcate de *subiectivitate*, în același timp. În studiul memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat am utilizat, ca punct de referință, și teoria *identității narrative* a lui Georges Gusdorf, fundamentată pe noțiunea de *sine* ontologic al naratorului care posedă *autoritate* în textul autobiografic. Astfel, am stabilit că esențial pentru narațiunea autobiografică analizată este *sinele auctorial* (textual), „creat” în timpul actului autobiografic. Acesta funcționează pentru scriitorul Alexei Marinat ca o a doua lectură a experienței personale asupra lumii, deoarece adaugă experienței conștientizarea și asumarea acesteia. Experiența reclusiunii a devenit un centru de greutate al actului narativ autobiografic, un factor ordonator și un stimul al operei memorialistice a lui Alexei Marinat. Concluzia noastră că *sinele auctorial* este un produs al experienței personale a scriitorului, o identitate pe care o produce limbajul, este consolidată, pe parcursul tezei, și de apelul la opiniile cercetătorilor consacrați: Paul John Eakin, pentru care lucrările autobiografice sunt înțelese ca „experiență de sine și auto-experiență”, în termenii unei istorii a vieții și a unei poetici a autobiografiei; Dervila Cooke, care susține că naratorul se creează pe sine „în scris/ în narațiune”; Jean Starobinski, care reușește să identifice relația *autor-narator-personaj*, în care „cele trei instanțe narrative coincid”; Paul de Man, care insistă asupra *creării sinelui prin actul*; Eugen Simion, care subliniază „pactul autorului cu *sine* (s.n.) (*pactul autobiografic*)” etc. Am arătat că opera memorialistică a lui Alexei Marinat întărește legătura indisolubilă dintre individ și istorie, reflectată în acea formă de expresie memorialistică care i-a permis autorului să valorifice relații directe și indirecte cu *eul*

autobiografic, să adopte modalități variate de a scrie despre *sine*, ceea ce presupune de a ajunge la miezul propriului subiect.

Jurnalul „Eu și lumea”, pentru care este judecat și deportat în lagărele de reeducare ale Gulagului, este orientat prioritar spre mărturie, dintr-o nevoie acută de relevare a adevărului direct, imediat, neprelucrat. Abordând o problematică variată (boala, timpul, ororile regimului de tortură, memoria, creația estetică, libertatea, singurătatea), inserând diverse documente, paginile diaristice creează impresia de dezarticulare textuală, emanând o autenticitate debordantă, în același timp. La acestea se adaugă fragmentele eseistice, reflecțiile filosofice, elementele de portretistică, descrierile literare, toate marcând adeziunea la literaritate. Se rețin, de asemenea, meditațiile asupra realității lingvistice din acele vremuri, în condițiile în care limba română era repudiată de regimul sovietic. *Foamea* este leitmotivul omniprezent, atât în forma sa directă, de tortură, cât și în formă metaforică, de foame după informații din lumea exterioară. Confesiunile din jurnal, străbătute de candoare și simplitate, oferă nu doar accesul publicului la un spațiu privat, ci permit diaristului să *creeze* acest spațiu ca modalitate de explorare a granițelor experienței trăite, constituind expresia dorinței de a fi descoperit cândva în împărtășirea *sinelui* cu alții. Chiar dacă nu pleacă de la premisa să devină literatură, ci mai degrabă să fie o mărturie a adevărului, jurnalul devine literatură tocmai datorită acestei simplități confesive și febrei cu care e făcută confesiunea, precum și tensiunii memoriei. Acestora li se adaugă apelul la diverse categorii estetice, cum ar fi (auto)ironia, umorul negru, satira, pamfletul, văzute ca paliative ale vieții sub regim ostil. Constatăm, astfel, că jurnalul reprezintă și un spațiu în care limitele vieții scriitorului sunt accesibile pentru analiză și autoanaliză, pentru că aici, lui Alexei Marinat i se relevă surprinzătoarele puteri de eliberare prin exercițiul purificator al artei autobiografice.

Memoriile de detenție „Călătorii în jurul omului” atrag atenția cititorului prin patrimoniul autobiografic ca literatură de rezistență politică și luptă anticomunistă, cu virtuți literare. Întreaga zonă tematică a memoriilor lui Alexei Marinat este axată asupra regimului totalitar sovietic, lagărele de concentrare, Gulagul, dezrădăcinarea geografică, exilul politic, ocupația sovietică postbelică, subiecte care au trebuit să aștepte câteva decenii pentru o reprezentare autentică. Astfel, proiectul memorialistului cuprinde șase decenii ale regimului de dictatură. Aici sunt adunate filele unei existențe umane atinse de toate intemperiiile istorice. Sesizăm reverberațiile acestor suferințe în structura și retorica textului autobiografic, în care liniaritatea scontată este frecvent compromisă, structura temporală a textului este bulversată, relevând caracterul spontan al narațiunii, eliberarea inconștientă a eului de constrângerile expunerii coerente și abandonarea în favoarea memoriei afective. Viața autobiografului este transpusă într-o retorică proprie, motivată de o realitate complexă, de o necesitate ontologică, această literatură documentară favorizând păstrarea

integrității faptelor autentice pe care le decupează din viața autorului Alexei Marinat, consumată în „subsolul KGB-ului” și a „traseului siberian” – largi capitole ale memoriilor de detenție, care redimensionează tematica suferinței și a violenței politice din Basarabia comunistă.

Propunând o relectură și o interpretare a memoriilor de detenție ale lui Alexei Marinat, am optat pentru aplicarea instrumentelor retorice de analiză a narațiunii autobiografice, identificate de renumiții naratologi și critici literari – Gerard Genette, Jaap Lintvelt, Tzvetan Todorov, Adrian Marino ș.a. Rolul esențial al lui Alexei Marinat nu constă doar în transmiterea subiectivității proprii, dar și în găsirea unei modalități de a expune o percepție obiectivă a lumii carcerale, în momentul organizării lingvistice, respectiv, retorice a memorialului, ceea ce se relevă în evocarea universului reclusiunii, identificat prin *cronotopul închisorii*. Am utilizat triada spațială *experiență-percepție-imaginație*, în calitate de algoritm de analiză a spațiului detenției, evocat de memorialistul basarabean.

Cercetarea unui astfel de proiect autobiografic, din perspectiva existenței ca trăire și memorie, a impus indispensabil sistematizarea biografiei carcerale a lui Alexei Marinat, analiza interviurilor și a dosarelor secrete de arhivă care își găsesc argumentul în povestea unei vieți petrecute în Gulagul sovietic. Aplicarea interviului narativ și biografic în calitate de instrument de evaluare a autenticității informațiilor documentare, prezentate în memorialistica lui Alexei Marinat a fost determinată de prilejul colaborării cu Andrei Marinat, fiul scriitorului. Ca rezultat al acestei colaborări utile, lucrarea cuprinde un material ilustrativ documentar inedit, prezentat în premieră publicului, conținând fotocopii ale unor materiale originale cu referință la memorialistica scriitorului, un suport documentar care relevă mecanismul dramatic al suferinței escaladate la maximum, transpusă în pagini de trăire autentică. Materialul este important întrucât completează golul unei vaste părți din tragica experiență a Gulagului.

În consecință, considerăm că teza oferă un bun prilej de a reanima interesul pentru literatura de detenție din spațiul Republicii Moldova, constituind un apel spre valorificarea memorialisticii carcerale, care ar deschide solide perspective de cercetare în plan internațional. Tocmai pentru că oferă o privire de ansamblu asupra principalelor concepte operaționale și instrumentelor de analiză a literaturii confesive, din perspectiva articulării inter-subiectivității auctoriale (sinele auctorial), studiul poate servi drept reper teoretic, istoric, metodologic și ca îndreptar practic pentru cercetătorii din domeniul literaturii, interesați de reconfigurarea discursului confesiv.

BIBLIOGRAFIE (selectivă)

1. APPLEBAUM, Anne. *Gulagul. O istorie*. Trad. din engleză de Simona-Gabriela Vârzan și Vlad Octavian Palcu, București: Humanitas, 2011. ISBN 978-973-50-3164-0.
2. BAHTIN, Mihail. *Probleme de literatură și estetică*. Trad. de Nicolae Iliescu și Marian Vasile, București: Univers, 1982.
3. CESEREANU, Ruxandra. *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conștiința românească*. București: Ed. Fundației Culturale Române, 1998. ISBN 973-577-163-2.
4. CESEREANU, Ruxandra. *Gulagul în conștiința românească. Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste. Eseu de mentalitate*, ediția a II-a, Iași, Polirom, 2005. ISBN 973-681-930-2.
5. HULBER, Maria. *Memorialistica detențiilor postbelice românești*. Oradea: Ratio et Revelatio, 2015. ISBN 978-606-8680-22-4.
6. MARINAT, Alexei. *Călătorii în jurul omului*. Chișinău: Prut Internațional, 2004. ISBN 9975-69-603-1.
7. MARINAT, Alexei. *Eu și lumea: proză documentară*. Ed. a 3-a. Chișinău: Cartier, 2017. ISBN 978-9975-79-891-4.
8. MIHĂILESCU, Dan C. *Literatura română în postceaușism. Vol. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare*. București: Polirom, 2004. ISBN 973-681-514-5.
9. MINCU, Marin. *Textualism și autenticitate*. Constanța: Pontica, 1993. ISBN 973-95494-8.
10. RĂDULESCU, Mihai. *Istoria literaturii române de detenție: Memorialistica reeducărilor. Vol. I*, București: Ramida, 1998. ISBN 973-9191-56-8.
11. RICOEUR, Paul. *Memoria, istoria, uitarea*. Trad. din franceză de Ilie și Margareta Gyurcsik, Timișoara: Amarcord, 2001. ISBN 973-8208-10-6.
12. SIMION, Eugen. *Ficțiunea jurnalului intim. Diarismul românesc*. București: Univers Enciclopedic, 2001. ISBN 973-8240-19-0.
13. SIMION, Eugen. *Genurile biograficului. Vol. I*, București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2008. ISBN 978-973-1744-39-1.
14. SIMUȚ, Andrei. *Literatura traumei. Război, totalitarism și dilemele intelectualilor în anii 40*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2007. ISBN 978-973-133-145-4.
15. TODOROV, Tzvetan. *Abuzurile memoriei*. Trad. de Doina Lica, Timișoara: Amarcord, 1999. ISBN 973-9244-46-7.
16. VRABIE, Diana. *Călătorii în jurul propriului eu*. In: *Semn: revistă literară*. 2007, Anul X, nr. 1, pp. 22-24. ISSN 1857-0429.

17. VRABIE, Diana. *Cunoaștere și autenticitate*. Timișoara: Artpress, 2008. ISBN 978-973-108-144-1.

În limbă străină

18. BRUSS, Elizabeth W. *Autobiographical Acts: The Changing Situation of a Literary Genre*. Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1976. ISBN 0-8018-1821-4.
19. COHN, Dorrit. *The Distinction of Fiction*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1999. ISBN 978-0801-859-42-7.
20. DE CERTEAU, Michel. *The Practice of Everyday Life*. Trans. by Steven Randall, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1984. ISBN 0-520-23699-8.
21. DE MAN, Paul. Autobiography as De-facement. In: *MLN. Comparative Literature*, 1979, vol. 94, No. 5, Baltimore: The Johns Hopkins Univ. Press, pp. 919-930. ISSN 0026-7910.
22. EAKIN, Paul John. *Fictions in Autobiography: Studies in the Art of Self-Invention*. New Jersey: Princeton University Press, 1985. ISBN 0-691-01445-0.
23. EAKIN, Paul John. *Touching the World: Reference in Autobiography*. New Jersey: Princeton University Press, 1992. ISBN 978-1-4008-2064-1.
24. EAKIN, Paul John. *How Our Lives Become Stories: Making Selves*. New York: Cornell University Press, 1999. ISBN 0-8014-8598-3.
25. EAKIN, Paul John. *Living Autobiographically: How We Create Identity in Narrative*. New York: Cornell University Press, 2008. ISBN 978-0-8014-7478-1.
26. GUSDORF, Georges. Conditions and Limits of Autobiography. Trans. by James Olney. In: James Olney, ed. *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*. New Jersey: Princeton University Press, 1980, pp. 28-48. ISBN 978-1-4008-5631-2.
27. LEJEUNE, Philippe. *On Autobiography*. Foreword by Paul John Eakin, Trans. by Katherine Leary, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989. ISBN 978-0816-6163-29.
28. NEISSER, Ulric. Five Kinds of Self-Knowledge. In: *Philosophical Psychology*. 1988, vol. 1, No. 1, pp. 35-59. ISSN 0951-5089.
29. OLNEY, James. *Studies in Autobiography*. New York: Oxford University Press, 1988. ISBN 0-19-505131-9.
30. RICOEUR, Paul. Life in Quest of Narrative. In: *On Paul Ricoeur: Narrative and Interpretation*. Ed. David Wood. London: Routledge, 1991. ISBN 0-203-41681-3.
31. SMITH, Sidonie, WATSON, Julia. *Reading Autobiography: A Guide for Interpreting Life Narratives*. Minneapolis: Univ. of Minnesota Press, 2010. ISBN 978-0-8166-6986-8.
32. TAYLOR, Charles. *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*. Cambridge: Harvard University Press, 2001. ISBN 0-674-82426-1.

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice din străinătate

1. MELNIC, Svetlana. Impactul (auto)biografiei în *Călătorii în jurul omului* de Alexei Marinat. În: *Dacia Literară* (Revistă de constituiri culturale), anul XXXI (serie nouă din 1990), nr. 1 (160). Iași, 2021, pp. 52-59, ISSN 1220-7322. Disponibil on-line:
<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5098>
<https://zenodo.org/record/5360365#.YS98ZY4zaM8>
2. MELNIC, Svetlana. Biografia detenției lui Alexei Marinat (jurnalul reclusiunii „Călătorii în jurul omului”). În: *Anuarul Muzeului Național al Literaturii Române Iași*. Iași: Editura Muzeelor Literare, 2020, pp. 94-102. ISSN: 2066-7469. Disponibil on-line:
<https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=1762>
<https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro/wp-content/uploads/2020/11/Anuarul-Muzeului-National-al-Literaturii-Romane-Iasi-2020.pdf>
<https://zenodo.org/record/5359540#.YS92Xo4zaM8>
<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5095>

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (editate peste hotare)

3. MELNIC, Svetlana. Alexei Marinat: Etica confesiunii și memoria ca mărturisire. În: *Basarabia - dimensiunea morala a istoriei.***Romani și ucraineni in lumina istoriei. Identitate și controverse la porțile Europei*. Gheorghe Iutiș, Dan Gabriel Sîmbotin (coord.), Iași: Casa Editoriala Demiurg, 2020, pp. 15-21. ISBN 978-973-152-406-1. Disponibil on-line:
<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5097>
<https://zenodo.org/record/5359939#.YS95z44zaM8>
4. MELNIC, Svetlana. Reconstituirea realității Gulagului prin digitalizarea jurnalului detenției lui Alexei Marinat. În: *Perspectives in Humanities and Social Sciences: Hinting at Interdisciplinarity. Ed. a V-a, Exploring the digital turn*, Ed. Anca-Diana Bibiri, Camelia Grădinaru, Emanuel Grosu, Andreea Mironescu, Roxana Patraș, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2019, pp. 257-267. ISBN 978-606-714-503-8 (online), ISBN 978-606-714-504-5 (tipărit). Disponibil on-line:
<https://zenodo.org/record/5360513#.YS9-Do4zaM8>
<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5101>

[https://www.academia.edu/45078563/Digitalizarea %C3%AEn studiile clasice Avantaje %C8%99i dezavantaje](https://www.academia.edu/45078563/Digitalizarea_%C3%AEn_studiile_clasice_Avantaje_%C8%99i_dezavantaje)

5. MELNIC, Svetlana. Etica confesiunii în literatura de exil a lui Alexei Marinat. În: *Centenarul Marii Uniri a românilor: istorie și perspective. Basarabia, 27 martie 1918*. Volum coordonat de Dan Gabriel Sîmbotin, Iași: PIM, 2018, pp. 163-169. ISBN 978-606-13-2960-1. Disponibil on-line:

<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5096>

<https://zenodo.org/record/5361045#.YS-DjY4zaM8>

6. MELNIC, Svetlana. Proiecții asupra spațiului concentraționar în *Eu și lumea* de Alexei Marinat. În: *Perspectives in Humanities and Social Sciences: Hinting at Interdisciplinarity. Ed. a IV-a, Revolutions. The Archaeology of Change*, Ed. Emanuel Grosu, Anca-Diana Bibiri, Camelia Grădinaru, Andreea Mironescu, Roxana Patraș Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2018, pp. 386-392. ISBN 978-606-714-440-6. Disponibil on-line:

https://conferencephss.files.wordpress.com/2018/03/revolutions-volum-5-03_e-isbn.pdf

<https://zenodo.org/record/5375856#.YTB6Ro4zaM8>

Articole în materialele conferințelor internaționale (editate în Republica Moldova)

7. MELNIC, Svetlana. Recuperarea *sinelui* în memorialistica detenției a lui Alexei Marinat. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor”*, vol. I. Bălți: Tipografia Universității de Stat „Alec Russo”, 2020, pp.145-150. Disponibil on-line:

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/145-149_15.pdf

<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/4992>

<https://zenodo.org/record/4580276#.YS94LY4zaM8>

8. MELNIC, Svetlana. Alexei Marinat – percepția *spațiului* în autobiografia detenției. În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Vol. VII. Cahul: Editura Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”, 2020, pp. 415-420. ISSN 2587-3563, e-ISSN 2587-3571, ISBN 978-9975-88-061-9. Disponibil online:

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/415-420.pdf

<https://zenodo.org/record/5360206#.YS97SY4zaM8>

<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5099>

9. MELNIC, Svetlana. Alexei Marinat: Recuperarea memoriei colective în jurnalul *Eu și lumea*. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Managementul Educațional: Realizări și Perspective de Dezvoltare”, Ediția a II-a*. Bălți: Tipografia din Bălți, 2018, pp. 376-379. ISBN 978-9975-3260-0-1. Disponibil on-line:
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/376-379_5.pdf
<http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5094>
<https://zenodo.org/record/5375554#.YTByqY4zaM8>

Articole în lucrările conferințelor științifice naționale

10. MELNIC, Svetlana. Autenticitatea și genul (auto)biografic: complexitate și polivalență conceptuală. În: *Materialele Conferinței științifice „Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice”, Ediția a VI-a*. Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2020, pp. 245-252, ISBN 978-9975-3382-8-8. Disponibil on-line:
http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5123/Melnic_Autenticitatea.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11. MELNIC, Svetlana. Receptarea memorialisticii detenției lui Alexei Marinat în spațiul românesc. În: *Materialele Colocviilor științifice ale doctoranzilor din 4 dec. 2015 și 2 dec. 2016 „Orientări Actuale în Cercetarea Doctorală”, Ed. V-VI*. Editura Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2017, pp.177-181. ISBN 978-9975-3145-8-9. Disponibil on-line:
<https://zenodo.org/record/5506622#.YUI2VbgzY2w>
http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5121/Melinic_Receptarea.pdf?sequence=4&isAllowed=y

ADNOTARE

Melnic Svetlana, Retorica ficțiunii și a autenticității în memorialistica detenției (Alexei Marinat). Teză de doctorat în filologie la specialitatea 622.01. - Literatură română, Bălți, 2021

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 232 de titluri, 21 anexe, 152 de pagini de text de bază, declarația de asumare a răspunderii, CV-ul autoarei.

Rezultatele tezei sunt reflectate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: ficțiune, autenticitate, literaritate, literatură autobiografică, diaristică, memorialistică, memorie, confesiune, experiență, biografism, detenție, exil, Gulag, timp carceral, spațiu al detenției, concentraționar, identitate narativă, autor, narator, personaj, lector, pact autobiografic, Alexei Marinat, martor, sine, comunism, represiune.

Domeniul de studiu: Literatura română

Scopul cercetării rezidă în crearea unei sinteze a memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat prin prisma retoricii ficțiunii și a autenticității și propunerea unui suport teoretico-practic pentru cercetarea memorialisticii de detenție în calitate de creație cu virtuți literare.

Obiectivele cercetării: sistematizarea cercetărilor teoretice referitoare la conceptele de ficțiune și autenticitate în cadrul memorialisticii de detenție; prezentarea experienței Gulagului și a regimului comunist de tortură prin prisma studiului unui corpus de lucrări autobiografice; definirea statutului ontologic al *sinelui auctorial* în memorialistica detenției; reconstituirea biografiei carcerale a lui Alexei Marinat; identificarea elementelor autenticiste în memorialistica scriitorului prin raportare la autentificarea cronotopului, mărturiile contemporanilor și documentele oficiale; aplicarea interviului narativ și biografic în calitate de instrument de evaluare a autenticității informațiilor documentare prezentate în memorialistica lui Alexei Marinat; valorizarea aspectului literar al memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat prin identificarea și comentarea procedeelelor artistice.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării rezidă în realizarea, pentru prima dată, în spațiul academic din Republica Moldova, a unei analize exhaustive a memorialisticii detenției lui Alexei Marinat prin prisma valorii estetice și literare a acesteia; analiza unui material ilustrativ documentar inedit cu referință la memorialistica scriitorului, conjugată cu cercetări din domeniul psihologiei, teoriei literaturii, istoriei, sociologiei, antropologiei.

Rezultatele științifice obținute constau în crearea unei viziuni de ansamblu a memorialisticii de detenție a lui Alexei Marinat și argumentarea valorii literare a acesteia, care ar servi drept

reconsiderare a creației memorialistice a scriitorului și a importanței acesteia pentru înțelegerea, analiza și interpretarea memoriei colective și a sinelui auctorial.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a tezei constă în identificarea și definirea principalelor concepte operaționale și instrumente de analiză a memorialisticii de detenție prin prisma valorii documentare și literare. Lucrarea propune o analiză a lucrărilor memorialistice de detenție ale lui Alexei Marinat în condițiile istorice care au dat naștere conceptelor de subiect, sine și autor în calitate de entități suverane și independente într-un text autenticist. Constituind o bază de instrumente terminologice și metodologice actualizate, definite și clarificate, cercetarea va putea fi utilă oricărui cercetător științific, critic, istoric literar, cadru didactic, interesat de problematica literaturii de detenție. Studiul deschide multiple direcții și posibilități de cercetare inter- și trans-disciplinare.

Implementarea rezultatelor științifice. Ideile de bază ale acestui studiu au fost prezentate în cadrul unor conferințe științifice din țară și de peste hotare, rezultatele cercetării fiind reflectate în unsprezece articole apărute în reviste științifice de profil, naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Мельник Светлана, Риторика вымысла и аутентичности в тюремных мемуарах (Алексей Маринат). Диссертация на соискание ученой степени кандидата

филологических наук по специальности 622.01- румынская литература, Бэлць, 2021

Структура диссертации: введение, 3 главы, выводы и рекомендации, библиография – 232 источников, 21 приложений, 152 страницы основного текста, декларация об ответственности, CV автора.

Результаты исследования отражены в 11 научных работах.

Ключевые слова: вымысел, аутентичность, литературность, автобиографичная литература, диаристика, мемориалистика, воспоминание, признание, опыт, биографизм, тюремное заключение, изгнание, Гулаг, тюремное время, место заключения, концентрационное, нарративная идентичность, автор, рассказчик, персонаж, лектор, автобиографический пакт, Алексей Маринат, очевидец, авторское «я», коммунизм, репрессии.

Область исследования: Румынская литература

Цель исследования: создать синтез воспоминаний о тюремном заключении Алексея Марината через призму риторики вымысла и аутентичности и предложить теоретико-практическое обоснование исследования воспоминаний о заключениях как творения с литературными достоинствами.

Задачи исследования: систематизация теоретических работ относительно концептов вымысла и аутентичности в тюремных мемуарах; презентация опыта ГУЛАГа и коммунистического режима пыток через изучение корпуса автобиографических произведений; определение онтологического статуса авторского «я» в воспоминаниях о заключении; реконструкция тюремной биографии Алексея Марината; выявление аутентичных элементов в мемуарах писателя посредством установления подлинности хронотопа, свидетельств современников и официальных документов; применение повествовательно-биографического интервью как инструмента оценки достоверности документальной информации, представленной в мемуарах Алексея Марината; демонстрация литературного характера мемуаров Алексея Марината о тюремном заключении путем выявления художественных процедур.

Научная новизна и оригинальность исследования заключается в реализации исчерпывающего анализа мемориалистики заключения Алексея Марината с точки зрения его эстетической и литературной ценности впервые в академическом пространстве Р. Молдова; в анализе оригинального документального иллюстративного материала со ссылкой на мемуары писателя, совмещенного с исследованиями в области психологии, теории литературы, истории, социологии, антропологии.

Полученные научные результаты заключаются в создании обзора мемориалистики заключения Алексея Марината и аргументировании ее литературной ценности, что служит переосмыслением мемориалистического творчества писателя и его важности для понимания, анализа и интерпретации коллективной памяти и авторского «я».

Теоретическая значимость и прикладная ценность диссертации заключаются в выявлении и определении основных операционных концепций и инструментов для анализа мемориалистики заключения с точки зрения документальной и литературной ценности. В исследовании предлагается анализ мемориальных работ Алексея Марината в исторических условиях, которые породили в аутентичном тексте концепции субъекта, авторского «я» и автора как суверенных и независимых субъектов. Составляя базу обновленных, определенных и уточненных терминологических и методических инструментов, исследование будет полезно любому научному исследователю, критику, историку литературы, учителю, интересующемуся проблемой литературы о заключении. Исследование открывает множество направлений для междисциплинарных и транс дисциплинарных исследований.

Внедрение научных результатов. Основные идеи этого исследования были представлены на научных конференциях в стране и за рубежом, результаты исследования отражены в одиннадцать статьях, опубликованных в научных журналах, как национальных, так и международных.

ANNOTATION

Melnic Svetlana, The Rhetoric of Fiction and Authenticity of Detention Memoirs (Alexei Marinat), Doctoral Thesis in Philology (speciality 622.01. - Romanian Literature), Balti, 2021

Structure of the thesis: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography including 232 sources, 21 annexes, 152 pages of main text, declaration of assumption of responsibility, author's CV.

The results of the thesis have been reflected in 11 scientific papers.

Key words: fiction, authenticity, literariness, autobiographical literature, diary writing, memorialistic literature, memory, confession, experience, biographism, detention, exile, Gulag, carceral time, space of detention, concentration, narrative identity, author, narrator, character, reader, autobiographical pact, Alexei Marinat, witness, self, communism, repression.

Field of study: Romanian Literature

The purpose of the thesis lies in creating a synthesis of Alexei Marinat's detention memoirs in terms of the rhetoric of fiction and authenticity and proposing a theoretical-practical support for research on detention memoirs as creations of literary virtues.

The objectives of the research: systematization of theoretical contributions regarding the concepts of fiction and authenticity in detention memoirs; presentation of the Gulag experience and the communist regime of torture in the light of autobiographical study; defining the ontological status of the *auctorial self* in the detention memoirs; reconstruction of Alexei Marinat's prison biography; identifying the authentic elements in writer's memoirs by referring to the authentication of the chronotope, the testimonies of contemporary people and the official documents; the application of the narrative and biographical interview as a tool for evaluating the authenticity of the documentary information presented in Alexei Marinat's memoirs; demonstrating the literary aspect of Alexei Marinat's detention memoirs by identifying and analysing the artistic devices.

The scientific novelty and originality of the thesis resides in the realization, for the first time in the academic space of the Republic of Moldova, of an exhaustive analysis of Alexei Marinat's detention memoirs through the prism of their aesthetic and literary value; the analysis of an original documentary illustrative material with reference to writer's memoirs, combined with research in the field of psychology, literary theory, history, sociology, anthropology.

The scientific results obtained reside in creating an overview of Alexei Marinat's detention memoirs and arguing their literary value, which serves as a reconsideration of writer's memoir

creation and its importance for understanding, analysing and interpreting the collective memory and the authorial self.

Theoretical and practical importance of the thesis consists in identifying and defining the main operational concepts and tools for analysing the detention memoirs in terms of documentary and literary value. The paper proposes an analysis of Alexei Marinat's detention memoirs in the historical conditions that gave rise to the concepts of subject, self and author as sovereign and independent entities in an authentic text. Constituting a base of updated, defined and clarified terminological and methodological tools, the research will be useful to any scientific researcher, critic, literary historian, teacher, interested in the subject-matter of detention literature. The study opens up multiple directions and possibilities for inter- and trans-disciplinary research.

Implementation of scientific results. The main ideas of this research were presented at scientific conferences in the country and abroad, the research results being reflected in eleven articles published in national and international scientific journals.

MELNIC SVETLANA

**RETORICA FICȚIUNII ȘI A AUTENTICITĂȚII ÎN
MEMORIALISTICA DETENȚIEI (ALEXEI MARINAT)**

Specialitatea: 622.01. Literatură română

Rezumatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar:	Formatul hârtiei 60 x 84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 2,0	Comanda nr.

©Melnic Svetlana, 2021

Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, str. Al. Pușkin 38, Bălți,
MD-3121